

Юлія Березюк,
кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри природничих
та соціально-гуманітарних дисциплін
Житомирського медичного інституту
ORCID ID: 0000-0001-9853-1237
uajully@gmail.com

ПІДРУЧНИК ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАРУБІЖНОГО ВИДАННЯ ЯК ПРОВІДНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ

У статті проаналізовано зміст і структура підручника зарубіжного видання з іноземної мови як додаткова допомога навчання особистості, визначено його якісні характеристики, обґрунтовані принципи побудови підручника, модель структурування змісту, надано пропозиції щодо використання підручників зарубіжних видань у навчальному процесі.

Ключові слова: навчально-методичне забезпечення, підручник з іноземної мови, закордонне видання підручника іноземної мови, структура підручника, зміст підручника.

Bereziuk Yulia. Podręcznik w języku obcym zagranicznej publikacji jako wiodąca metoda edukacyjna.

W artykule przeanalizowano zawartość i strukturę podręcznika w języku obcym jako dodatkową pomoc w szkoleniu osobowości, określono jego cechy jakościowe, uzasadniono reguły budowy podręcznika również model strukturyzacji streszczenia, podano oferty z wykorzystania podręczników zagranicznych w procesie edukacyjnym.

Słowa kluczowe: zaopatrzenie edukacyjne i metodologiczne, podręcznik w języku obcym, publikacja zagraniczna podręcznika w języku obcym, struktura podręcznika, streszczenie podręcznika.

Bereziuk Yulia. Textbook of a foreign language of a foreign publication as a leading means of learning.

The article analyzes the content and structure of a foreign language textbook as an additional tool for personality training. It also defines textbook's qualitative characteristics, underlines principles for the textbook construction, describes content structuring model, and explains the use of foreign textbooks in the educational process.

The author emphasizes the necessity of using additional materials, varying methodological techniques, combining textbooks of Ukrainian and foreign editions in the educational process, in order to make it possible to improve the effectiveness of learning a foreign language.

A foreign language textbook in elementary school is a multifunctional, teaching and learning complex that is accompanied by a workbook, a teacher's book, sound and video materials, additional tutorials and tools adapted to the needs of the teacher the content, tools and methods of early learning in accordance with the Common European Guidelines for Language Education, which provides didactic and methodological support for the educational process.

The place of textbooks in the educational process is outlined, the functions, features, the quality criteria of textbooks for schools are determined. It is noted that the development of technologies does not exclude the current standards in the field of modernization and improvement of educational literature, but opens new opportunities for the implementation of modern concepts of creating school textbooks.

Key words: educational support, foreign language textbook, foreign edition of a foreign language textbook, textbook structure, content of the textbook.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. На вивчення іноземних мов у системі освіти потребує посиленої уваги як з боку педагогів, так і самої держави. Створити базу, підготувати спеціаліста творчого, ініціативного, який володіє новітніми технологіями засвоєння знань, умінь, навичок – проблема стратегічно й тактично пріоритетна. Академічна мобільність та свобода, уключення в міжнародний освітній простір стають усе більш необхідними в умовах соціально-економічної трансформації нашої держави. Як відомо, успішність навчальної діяльності залежить від змісту знань, які викладаються, методів і прийомів роботи педагога та пізнавальної активності тих, хто навчається. А основою цього є навчальна книга, підручник як надзвичайно складна, багатофункціональна, комплексна дидактична система.

На кожному етапі розвитку суспільства й системи освіти, зокрема, висовуються нові, підвищені вимоги до якості та ефективного впровадження підручника як провідного засобу навчання. У розв'язанні цієї проблеми доцільно спиратися на здобутки провідних науковців у галузі дидактики, використовувати позитивні надбання минулого та досвід країн-сусідів в сучасній практиці підручникотворення [2]. Порівняльний аналіз змін у процесі підручникотворення України і Польщі має велике теоретичне і практичне значення, оскільки Україна та Польща пройшли цикл освітніх трансформацій, мають багато точок дотику в соціокультурному вимірі. Разом з тим, кожна з країн має свої особливості.

Створення підручників нового покоління на основі процесу модернізації є пріоритетною складовою розвитку сучасної освіти. Освіта без навчальних книжок нового покоління – це істотний бар'єр на шляху входження України до Європейського науково-освітнього простору відповідно до принципів Болонського процесу. Традиційно підручник часто виконує лише інформативну функцію, тим часом як сучасна зарубіжна навчальна книжка ґрунтовно й різнобічно реалізує функцію пошуково-розвивальну [7].

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Аналіз досліджень та публікацій із зазначеної проблеми свідчить про те, що підручник як інформаційна, пошуково-розвивальна модель педагогічної системи постійно перебуває в колі уваги науковців, методистів, педагогів. Так організацію роботи з підручником досліджено в працях В. Бейлісона, В. Безпалька; сутність та структуру підручника, його функціональне забезпечення проаналізовано Ю. Бабанським, Д. Зуєвим, І. Лернером, М. Скаткіним; психолого-педагогічні основи побудови підручника обґрунтовано Г. Граніним, С. Жуйковим, Г. Костюком, Н. Менчинською; специфіка роботи з текстовим матеріалом підручника вивчається С. Бондаренко, Л. Концевою, Н. Чепелевою; особливості підручника описано Н. Бібік, С. Бондарем, Я. Кодлюк, О. Савченко; специфіку методичного супроводу підручника іноземної мови розглянуто в працях І. Бім, Л. Калініна, В. Редька, І. Самойлюкевич. Особливості підручника іноземної мови для початкової школи досліджено в наукових розвідках Н. Зоріної, Н. Гальскової, Н. Гез, О. Коломінової, В. Плахотника, Т. Полонської, С. Роман, В. Сафонові та ін.

Окремі аспекти окресленої проблеми розглянуто в дисертаційних роботах В. Безлюдної, З. Беркити, О. Волченко, Л. Горяної, Н. Гришкової, І. Іванової, І. Ключковської, О. Локшиної, О. Першукової, О. Скальської, Н. Яценюк та ін.

Проте проблема врахування особливостей використання підручників з іноземних мов зарубіжних видань для початкової школи не набула всебічного комплексного вивчення, що вимагає її системного розгляду.

Тому **метою** нашої статті є аналіз сучасного зарубіжного підручника з іноземної мови як провідного дидактичного засобу навчання.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Підручник іноземної мови має певні особливості та за своїми функціями відрізняється від інших підручників. У контексті зазначеного до провідних функцій підручника іноземної мови для початкової школи віднесено: дидактичні (освітня, виховна, розвивальна); методичні (мотиваційна, інформаційна, комунікативна, моделююча, інтегративна і

рефлексивна), реалізація яких забезпечується, насамперед, автентичним змістом навчального матеріалу, завданнями, спрямованими на розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, комунікативною спрямованістю, використанням країнознавчого матеріалу тощо. Він посідає особливе місце у вирішенні завдань компетентнісної освіти, оскільки «вивчення іноземної мови – це найважливіший фактор гуманізації освіти, так як іноземна мова, як соціолінгвістичне явище, – є медіумом гуманітарних знань. Підручник включає в себе безліч гуманітарних дисциплін та є акумулятором досягнень цивілізацій [4].

Автори концепції навчальної книжки та підручника (А. Фурман, С. Атаманенко, В. Клименко, О. Цедик, Т. Філіппова та інші) охарактеризували чинні навчальні книжки, зокрема підручники, в Україні й відзначили певні недоліки: невідповідність більшості з них за змістом, структурою, художнім оформленням та поліграфічним виконанням суспільним потребам і світовому рівню; ігнорування в оформленні навчальних книжок вимог графічного дизайну, психологічних особливостей сприйняття людиною кольору; неврахування вікових закономірностей навчально-пізнавальної діяльності дітей, учнів, студентів у змісті підручників, який є спрощеною моделлю розвитку тієї чи тієї науки (математики, історії, біології тощо). Їхня структура – спрощено-типова й статична, не стимулює пошукової пізнавальної активності; виконання підручником тільки інформативної функції (причому знання інколи подаються в сухій, академічній, поверховій описово-повчальній манері) [6; 7]. Водночас зарубіжна навчальна книжка ґрунтовно й різнобічно реалізує розвивальну функцію навчання. І це доцільно використовувати як додатковий засіб навчання іноземної мови.

Доведено, що підручник з іноземної мови зарубіжного видання в початковій школі – це поліфункціональний, цілісний навчально-методичний комплекс, який супроводжується робочою книгою та зошитом, книгою для вчителя, звуковим супроводом та відеоматеріалами, додатковими навчальними посібниками, які адаптовані до потреб учителя та учня й ураховують цілі, зміст, засоби та методи раннього навчання відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, що забезпечує дидактичну та методичну підтримку освітнього процесу.

Особливо важливо те, що підручник з іноземної мови зарубіжних видань забезпечує стійку мотивації до вивчення мови. Тут і далі під «зарубіжним виданням» маємо на увазі посібники, які написані авторами – носіями мови, права на які належать зарубіжним видавництвам, незалежно від того, де вони видані – в Україні або за кордоном.

Зарубіжні шкільні підручники з англійської мови (наприклад, Smart Junior, Quick Minds і т.д.) – справжні «багатотомники»: для кожного рівня навчання існує свій підручник, один підручник продовжує інший, всі вони побудовані на основі єдиної методичної концепції, що полегшує роботу викладача та робить навчання більш ефективним.

Крім того, «підручник» – це, насправді, для кожного рівня цілий навчально-методичний комплекс, який зазвичай складається з Student's Book – книги для студента (учня), Activity Book або Work book – робочого зошита, Teacher's Book – книги для вчителя, дисків, словників, прописів, караоке пісень та інших матеріалів адаптованих відповідно до нових програм і стандартів Нової Української Школи. І хоча серед вітчизняних посібників також існують комплексні підручники, тим не менше вибір зарубіжних посібників набагато різноманітніший.

Навчання за такими посібниками, підручниками має помітну перевагу. Адже вони спрямовані на комунікативний характер навчання, відповідають міжнародним стандартам, орієнтовані на певну вікову або професійну групу, супроводжуються аудіо- та відеоматеріалами, допомагають ефективно розв'язувати проблеми фонетики, постанови правильної вимови, мають чітку систему контролю та самоконтролю, містять повний опис технології навчання в методичних довідниках, мають гарну поліграфію, яка привертає увагу й учнів, і студентів, і педагогів [7].

Особливістю підручників іноземної мови зарубіжного видання у порівнянні з іншими є те, що ці знання отримуються як правило, за допомогою іноземної мови як основного об'єкту

вивчення. Тобто саме мова слугує засобом здобування нової інформації, і без відповідного рівня володіння нею ці знання не завжди можуть стати надбанням особливості [7].

Тексти будуються в таких підручниках здебільшого на реальних життєвих ситуаціях, тому стає цікаво стежити за розвитком дії. Крім того, підручник розповідає про особливості культури країни досліджуваної мови, дозволяє вивчити поведінку в ситуаціях спілкування з носіями іншої культури. А це все сприяє формування стійкого інтересу до вивчення мови та культури країни.

Тексти для читання в підручниках іноземної мови зарубіжних видань різноманітні за стилем. Наприклад, розповідь, витяг з Конституції країни, новини BBC, казка, уривок з книги, уривок з виступу, енциклопедична довідка, лист і т.ін. [4].

Особлива увага в підручниках іноземної мови приділяється лінгвокраїнознавчі тематиці, інколи вводиться спеціальна «культурна сторінка», де коротко пояснюється той чи інший розділ культури, історії країни з введенням при необхідності спеціальної лексики, що розкриває зміст цього явища. Це дає необхідні енциклопедичні знання особистості, уводить додаткову лексику та вокабуляр, засвоєння яких сприяє розширенню знань, розвиває інтерес до країни, сприяє підвищенню мотивації процесу навчання [6].

Підручник зарубіжного видання включає багато ілюстрованого матеріалу, представленого у вигляді фотографій, мап, схем, малюнків, призначених для розвитку навичок і умінь усного мовлення. Ці ілюстрації допомагають не тільки зрозуміти лінгвокраїнознавчі тексти, що містять матеріал, але й посилити мотивацію вивчення мови, оскільки учень наочно бачить незвичайну для нього країну, її культуру. До того ж, не скрізь є книги, альбоми про країну досліджуваної мови, тому підручник, що має ілюстрації, несе для українських учнів відомості про життя та культуру країни.

Розділи підручника зарубіжного видання іноземної мови включають творчі вправи, які розвивають в особливості чуття мови та мовну інтуїцію. Наприклад, «Прочитайте й спробуйте перекласти наступні слова, виходячи зі значень окремих аббревіатур» [8].

Поглиблений етап навчання іноземної мови передбачає, введення творчих завдань, які сприяють розвитку мислення, наприклад: «Як ви думаєте...», «Чому ...», «Напишіть свій варіант листа ...», «Порівняйте ...» і т.д. Крім того, в якості завдань є вирішення кросвордів, пазлів, складання прогнозу погоди, написання порад та інше.

У зарубіжних підручниках з іноземної мови пропонуються епіграфи до теми на початку уроку у вигляді прислів'я або приказки, скоромовки чи ритміки, а це сприяє не тільки розширенню лексичного запасу мови, а й розвитку асоціативної пам'яті в особливості.

Тексти змістового матеріалу складаються так, що нова інформація, як граматична, так і лексична, не концентрується на початку, а рівномірно розподіляється по усьому тексті. Кращого результату можна досягти поступовим, поетапним нарощуванням складності та обсягу введеного змістового матеріалу, що спрямовано на створення так званого ефекту «легкості» вивчення іноземної мови [9].

Автори підручників іноземної мови зарубіжних видань пропонують давати меншу кількість нових слів на початковому етапі, ніж у середині або в кінці, тому й перші абзаци текстів, зазвичай, містять найменшу кількість нових слів і словосполучень [8]. Методика навчання іноземної мови з використанням підручника зарубіжного видання будується таким чином, щоб перші й останні заняття повинні бути найменш складними, адже на початку навчання учні, студенти, слухачі тільки приступають до вивчення іноземної мови, зовсім не схожої на рідну, а в кінці навчання природно накопичується втома і відсоток засвоєння нового матеріалу набагато нижчий. Найбільш складними є заняття, що включають значну кількість нового матеріалу та розташовані в середині підручника [8].

Підручник зарубіжного видання з іноземної мови чітко структурований, усі заняття будуються за однаковою схемою, що сприяє поліпшенню організації занять, виробляється певний алгоритм дій. Усе це полегшує процес навчання й вивчення іноземної мови.

Організаційна структура підручника іноземної мови зарубіжного видання будується за принципом тематичної ситуативності. Перші заняття пов'язані з тематикою «знайомство», «сім'я», «місто» і т. п., а це допомагає викладачам студентам або учням адаптуватися до нового для них процесу навчання іноземної мови. Така тематика дозволяє особистості не замислюватися про зміст висловлювань, а основну увагу приділяти формі вираження на новій для них мові, відразу починати говорити на відомі або зрозумілі всім теми, що сприяє розвитку відчуття іноземної мови на початковому етапі навчання [2].

Велике значення має дотримання принципу наочності в підручниках з іноземної мови зарубіжних видань. Тут є різні засоби графічної візуалізації, тобто різні шрифти, що сприяють виділенню окремих частин змістового матеріалу [8]. У підручнику є часто завдання, для виконання яких, учні мають користуватися додатковою літературою, мережею Інтернет тощо.

Відсутність перелічених якісних характеристик навчально-методичного забезпечення навчання іноземних мов у підручників зарубіжних видань у переважній більшості вітчизняних підручників та посібників з іноземної мови не завжди дає змогу за їх допомогою реалізувати розвивальну мету навчання іноземної мови.

У процесі навчання педагог орієнтується на вітчизняний підручник, бо він конкретизує навчальну програму, показує, який зміст має бути вкладено до запрограмованих тем, як потрібно трактувати певні питання програми. Він також потрібен під час підготовки учнями або студентами домашніх завдань, повторення матеріалу тощо. Тому матеріал вітчизняного підручника потрібно розумно доповнювати додатковими засобами навчання, серед яких є і зарубіжний підручник.

Але використовуючи його, педагог також може зіштовхнутися з певними труднощами та недоліками. Серед них може бути те, що зарубіжний підручник не повністю відповідає вимогам сучасної програми навчання з іноземних мов для певних типів навчальних закладів. Адже, оскільки підручники видані за кордоном, то такі теми як «Україна», «Українські традиції», «Моя Батьківщина», «Українські свята» відсутні, тому за великого обсягу навчального матеріалу в зарубіжному підручнику, викладач може використовувати у своїй роботі лише незначну його частину.

До недоліків зарубіжних посібників можна віднести також їх високу вартість. Слід необхідно зазначити, як не парадоксально, але більшість з підручників написано повністю іноземною мовою. Саме тому, наприклад, граматичний довідник Майкла Свона (Michael Swan) *Practical English Usage* (англійська мова), незважаючи на всі його переваги, на жаль, мало може бути корисним тим, хто тільки починає вивчати мову [6].

Потрібно зазначити, що граматику розділу в кожному підручнику, як правило, не забезпечує достатню кількість питань, пояснень до вправ на практичне застосування граматичної моделі [8].

Часто підручник з іноземної мови зарубіжного видання містить велику кількість додатків у формі таблиць та схем, що містять граматичний і лексичний матеріал, вивчення якого спричинює особливі труднощі в школярів. Ці вправи розраховані на тих, хто вже володіє навичками читання та має певний лексичний, словниковий запас, а це під силу далеко не кожному учневі.

Зарубіжний підручник з іноземної мови не має достатньої кількості вправ на введення та закріплення нової лексики, що змушує викладача добирати вправи самостійно.

Більшість автентичних записів текстів, діалогів, інтерв'ю на плівку для прослуховування на занятті є повільними, що не забезпечує особистості реалістичної підготовки до життя. Якщо слухачі звикають до такої повільної та чіткої іноземної, то їм буде важко спілкуватися з носіями, наприклад, англійської мови в англомовних країнах.

Часто робочий зошит з друкованою основою містить всі відповіді на всі питання до тексту, тому достатньо просто переписати речення з тексту в зошит, що не дає змоги логічно та творчо підійти до виконання завдань.

Досить складно зрозуміти призначення деяких завдань або вправ, репрезентованих зарубіжним автором, оскільки вони існують певним чином автономно, отже, майже не несуть на собі необхідного дидактичного й методичного навантаження. Крім того, підручники зарубіжних видань з іноземної мови розраховані не на «середнього» учня, адже завдання й пояснення матеріалу написані лише іноземною мовою, і немає опори на рідну мову, тобто відсутній переклад. Як недолік, слід підкреслити несприйняття деяких мовленнєвих тем, зумовлених різними життєвими поглядами й суспільними формаціями.

Дуже часто більшість підручників зарубіжних видань з іноземної мови не містять словничка, а якщо він і є, то лише тлумачний, що є як позитивним, так і негативним. Адже особа з гарною підготовкою може здогадатись значення слова, чого не можна сказати про того, хто тільки починає її вивчати. А для самостійної роботи потрібен досвід словникової роботи та певні дидактичні знання.

Проблема моделювання підручників або ж навчальних пакетів у Польщі відповідає новим вимогам реформування системи освіти – відповідність культурним змінам, адаптованість окремих навчально-методичних комплексів до освітнього процесу, відповідність підручників з іноземної мови до потреб учня й педагога та використання різних методів передавання інформації.

Побудова сучасної структури підручників іноземної мови в Польщі відображає три групи чинників: структура змісту, методична структура (яка впливає з прийнятих методів навчання), структура форми (яка виникає в результаті редакторських рішень).

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Проблема створення якісного підручника з іноземної мови нового типу покоління була й залишається актуальною. Працюючи з підручником, педагог повинен доповнювати його матеріал додатковою інформацією, фільтрувати вправи та завдання. Важливо використовувати на уроці місцевий, краєзнавчий матеріал, варіювати методичними прийомами під час викладу матеріалу з огляду на те, що для одних учнів він може бути складним, а для інших – простим. Тому доцільне поєднання в освітньому процесі підручників вітчизняних та зарубіжних видань дасть змогу підвищити ефективність вивчення іноземної мови. Тільки при правильній організації навчального процесу з зарубіжним підручником можуть бути досягнуті позитивні результати.

Список використаних джерел та літератури

1. Березюк О. *Системний підхід до формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців в сучасному освітньому просторі* В *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 193–209.
2. Березюк Ю. Особливості організаційної роботи з підручником як важлива складова професійної компетентності майбутнього вчителя. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Педагогічні науки, Житомир, 2017, вип. № 3 (89), с. 22–27.
3. Бондар О. Проблема підручника нового покоління на сторінках періодичних фахових вітчизняних видань (1991 р. – поч. ХХІ століття) // *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. №13 (224). Ч. II.
4. Калініна Л., Самойлюкевич І. *Професійна підготовка майбутнього вчителя іноземних мов у контексті європейський вимог*. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка (19). 2004. С. 129–133.
5. Гірняк А. *Проблеми створення розвивального типу підручника* В *Технологія інноваційного пошуку в системі вищої освіти: Збірка матеріалів до регіональної науково-методичної конференції* (19 квітня 2002 року). Тернопіль: Економічна думка. 2002. С. 36–37.
6. Редько В. *Дослідження ефективності змісту шкільних підручників з іноземної мови: процедура, технології, результати* В *Проблеми сучасного підручника* : Зб. наук. праць / За заг. ред. О.М.Топузова. К.: Пед. думка, 2011. Вип. 11. 800 с. С. 412–424.
7. Редько В. *Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика*: монографія. Київ: Генеза, 2012. 224 с.
8. Редько В. *Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика: монографія*. Київ: Педагогічна думка. 2017.

9. Роман С. *Методика навчання англійської мови у початковій школі: навчальний посібник*. Київ: Ленвіт. 2005
10. Фурман А. Орієнтири концепції навчальної книжки і підручника. *Рідна шк.* 1993. № 1. С. 17–20.

References (translated & transliterated)

1. Bereziuk, O. (2015). Systemnyi pidkhdid do formuvannia polikulturnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv v suchasnomu osvithomu prostori. *Profesiina pedahohichna osvita: systemni doslidzhennia : monohrafiia* / za red. O. A. Dubaseniuk. – Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. 193–209.
2. Bereziuk, J. (2017). Osoblyvosti orhanizatsiinoi roboty z pidruchnykom yak vazhlyva skladova profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Pedahohichni nauky*, Zhytomyr. vyp. № 3 (89). Pp. 22–27.
3. Bondar, O. (2011). Problema pidruchnyka novoho pokolinnia na storinkakh periodychnykh fakhovykh vitchyznianskykh vydan (1991 – poch.XXI stolittia) [The Problem of a New Generation Textbook on the Pages of Periodical Professional National Publications (1991 - beginning of the 21st century)] *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*. № 13 (224). Ch. II.
4. Kalinina, L., Samoiliukevych, I. (2004). Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia inozemnykh mov u konteksti yevropeiskyy vymoh [Professional Training of Future Foreign Language Teacher in the Context of European Requirements]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka* (19). Pp. 129–133.
5. Hirniak, A. (2002). *Problemy stvorennia rozvyvalnoho typu pidruchnyka* [Problems of Developing a Textbook Development Type] In *Tekhnolohiia innovatsiinoho poshuku v systemi vyshchoi osvity: Zbirka materialiv do rehionalnoi naukovo-metodychnoi konferentsii* (19 kvitnia 2002 roku). Ternopil: Ekonomichna dumka. 2002. Pp. 36-37.
6. Redko, V. (2011). *Doslidzhennia efektyvnosti zmistu shkilnykh pidruchnykiv z inozemnoi movy: protsedura, tekhnolohii, rezultaty* [Research on the Effectiveness of Content of School Textbooks in a Foreign Language] In *Problemy suchasnoho pidruchnyka : Zb. nauk. prats / Za zah. red. O. M.Topuzova*. K.: Ped. dumka. Vyp. 11. 412–424.
7. Redko, V. (2012) *Zasoby formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti u zmisti shkilnykh pidruchnykiv z inozemnykh mov. Teoriia i praktyka* [Means of Formation of Communicative Competence in the Content of School Textbooks in Foreign Languages. Theory and Practice]: monohrafiia. Kyiv: Heneza.
8. Redko, V. (2017). *Konstruiuvannia zmistu shkilnykh pidruchnykiv z inozemnykh mov: teoriia i praktyka* [Constructing the Content of School Textbooks in Foreign Languages: Theory and Practice]: monohrafiia. Kyiv: Pedahohichna dumka.
9. Roman, S. (2005). *Metodyka navchannia anhliiskoi movy u pochatkovii shkoli* [Methods of Teaching English in Elementary School]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Lenvit.
10. Furman, A. (1993). Oriientyry kontseptsii navchalnoi knyzhky i pidruchnyka [Landmarks of the Concept of the Educational Book and Textbook] *Ridna shk.* № 1. Pp.17–20.

Статтю отримано 08.10.2019 року
Прийнято до друку 11.11.2019 року